

Zahraniční studenti na pražské právnické fakultě v 17. století

Karel Kučera - Miroslav Truc

Každý, kdo bedlivě sleduje současné tendence ve světové historické literatuře, ví dobře, jak velké pozornosti se v posledních letech těší dějiny školských institucí. Zájem o ideologické otázky, projevující se stále silněji ve světových dějinách, spolu se zájmem o dějiny vědy a techniky jen podporují tyto snahy, které sílí i pod dojmem stálého posunu těžiště odborné tematiky do novějších období, v nichž problematika kulturního vývoje nalézá širokou pramennou základnu. Do literatury zasvěcené otázkám vývoje evropských universit zasáhl tento ruch zvláště čile a speciální komise pro dějiny universit, působící od r. 1960 při Mezinárodní historické asociaci, představuje v tomto směru na světovém fóru důležité koordinační středisko. Trvalé pracovní úspěchy v této oblasti však zároveň vyžadují, aby vedle systematického studia, dnes již klasického, středověkého a renesančního období bylo úsilí zaměřeno i na další časové úseky vývoje evropských universit. Zvláštní pozornosti si zasluhují především ty z nich, jež dávají vyniknout mezinárodnímu významu universit. Objasnění počátečních fází mezinárodních vědeckých styků a zachycení studijních okruhů obklopujících některé university se zvláště nabízí v období pozdního feudalismu. Jestliže byla dosud převážná většina demografických studií zaměřena na klasickou epochu dosavadního bádání, nebude na škodu prorazit i za hranici vžitě „peregrinationis academicae“, aby se i dosud nedoceněnému baroknímu období dostalo pozornosti. Náš článek snažící se o postižení pedagogického záběru pražské právnické fakulty národnostním rozborem jejího studentstva druhé poloviny 17. století chce být drobným příspěvkem k tomuto nesnadnému cíli.¹

Pražská universita v druhé polovině 17. století přežívá v dosavadní literatuře jako organická součást období „myšlenkového temna“, v němž protireformační koncepce jezuitského řádu dokonale ovládla veškerý výchov-

¹ Sven Stelling-Michaud, *L'Histoire des universités au moyen age et à la Renaissance au cours des vingt-cinq dernières années*, XIe Congrès International des Sciences Historiques, Stockholm, 21—28 Août 1960, Rapports I.

ný proces pražské vysoké školy na dlouhé rozmezí skoro dvou století.² Universita pobělehorských Čech žije jistě právem v naší představě jako dokonalý typ školy podřizující za cenu hlubokého úpadku vědecké úrovně své působení potřebám náboženské přeměny protestantské země. Že tento názor na úroveň pražské university nelze vztahovat na všechny její fakulty, upozornily některé práce posledních let. Vedle nabádavých studií E. Winttra to byla především práce Klabouchova o právnícké literatuře 17. a 18. století, která při výkladu genese osvěcenských právních nauk v Čechách poukázala na významnou úlohu pražské právnícké fakulty pro politický i kulturní život českého státu.³

Universitnímu právníckému studiu obnovenému v rámci jezuitské university krátce po zdolání českého stavovského povstání roku 1622 připadl důležitý úkol výchovy nových byrokratických kádrů, nahrazujících ve správě absolutistického státu ustupující feudální vrstvu. Jak se tohoto úkolu fakulta zhostila, ať již v období samostatné existence v letech 1638—1654, nebo později po roce 1654, kdy došlo k definitivnímu sloučení právnícké a medicínské fakulty s jezuitským teologickým a filosofickým učilištěm,⁴ bylo v uvedené práci uspokojivě vysvětleno. Fakulta podstatně ovlivňovala nejen právníký život v Čechách a celém habsburském soustátí, ale nabyla proslulosti i v katolickém Německu, takže do jejích přednáškových síní proudili stále houfněji posluchači z nejrůznějších částí Evropy. Pokusme se však dosavadní všeobecné úvahy nahradit rozbořem a snažme se v následujících řádcích zodpovědět otázku mezinárodního ohlasu, jak se projevil ve struktuře jejího posluchačstva. Půjde nám v první řadě o zjištění počtu domácích a zahraničních studentů, o určení jejich vzájemného poměru a o poznání regionálního původu zahraničního studentského celku. Ve vytčeném úkolu jsme pochopitelně odkázáni na dochované fakultní matriky. Vyjdeme proto z období samostatné právnícké fakulty (1638—1654) a projdeme dalších 50 let po unijním aktu (1654—1704), takže náš pokus obsáhne skoro celé 17. století.⁵

² V. Novotný, *Universita Karlova v minulosti*, Praha 1922, st. 59, V. Vojtíšek, *Karolinum ve vývoji pražské university i v dějinách národních* (Karolinum statek národní, Praha 1934) str. 150 a n.

³ E. Winter, *Josefismus a jeho dějiny. Příspěvek k duchovním dějinám Čech a Moravy 1740—1848*, Praha 1945, a J. Klabouch, *Osvěcenské právní nauky v českých zemích*, Praha 1958.

⁴ Význam opatření Ferdinanda III. z r. 1638 a 1654 i jejich důsledky pro pokles prestiže obou světských fakult vyložil V. Vaněček, *Kapitoly o právních dějinách Karlovy university*, Praha 1946, str. 47 a n.

⁵ Z matrik uložených v archivu University Karlovy nám byla k dispozici právnícká matrika z let 1638—1685 (sign. M 6); její následující svazek *Matricula nova* z let 1685—1762 patří ke zřátám způsobeným archivem r. 1945. Záznamy pro zbytek období lze však čerpat z pozdějšího přepisu, jenž zůstal v archivu uložen. Je to tzv. *Matricula renovata* (sign. M 12), obsahující údaje z let 1638—1770. Počty s menšími chybami podle starších matrik otiskl již r. 1827 G. N. Schnabel, *Geschichte der juridischen Fakultät an der vereinigten Carl-Ferdinandischen Hochschule zu Prag*, Prag 1827, I, str. 128 a n.

Kniha Klabouchova ukázala nejen jedinečné postavení právnické fakulty v rámci pražské university, nýbrž i její vysokou úroveň v měřítku evropském. V souladu s cílem své práce zaměřené na vývoj jurisprudence u nás se Klabouch ovšem jen zcela okrajově dotkl problémů, jež se snaží řešit náš článek. Uvedme hned, že jeho výsledky dávají nejen plně za pravdu Klabouchovým názorům, nýbrž dovolují je v některých směrech formulovat ještě ostřeji.⁶

Především je třeba konstatovat, že údaje o celkové frekvenci posluchačů právnické fakulty nám brání, abychom na pražskou universitu nadále pohlíželi jako na typické katolické (tj. jezuitské) učiliště 17. století, vyznačující se ve složení studentstva naprostou převahou artistické či filosofické fakulty s minimálním zastoupením (asi 15 %) vyšších fakult.⁷ V letech 1638—1704 bylo totiž do matriky pražské právnické fakulty zapsáno celkem 4796 studentů.⁸ Toto vysoké číslo zapsaných studentů prokazuje naprosto přesvědčivě, že právnická fakulta pražské university patřila v 17. století k nejhojněji navštěvovaným právnickým učilištím ve střední Evropě. Srovnáním počtu studentů pražské fakulty s těmi několika málo universitami, kde takové srovnání je vůbec možné, zjišťujeme, že pražská právnická fakulta zaujímá první místo.

Toto mimořádně vysoké množství studujících juristů, jehož bylo na německých universitách většinou dosaženo teprve v průběhu 18. století, nás opravňuje k tomu, abychom konstatovali, že pražská právnická fakulta podstatnou měrou předstihla počtem posluchačů i ostatní katolické university Německa a že asi také stála výše nežli většina německých protestantských universit na počátku 18. století. Je ovšem třeba zdůraznit, že zatím lze mluvit v tomto smyslu toliko o fakultě právnické. Celková suma studujících juristů sice nasvědčuje, jak bylo řečeno výše, že také pražská universita jako celek měla do značné míry odlišný charakter od jiných německých katolických universit, ale definitivní závěr bude možno vyslovit teprve tehdy, až bude lze alespoň přibližně stanovit podíl právníků na celkovém počtu posluchačů pražské university v tomto období a zejména jejich číselný poměr ke studentům fakulty filosofické.⁹

Položíme-li si nejdříve otázku, kolik studentů domácího původu se skrý-

⁶ Klabouch, l. c., str. 29—31 a pozn. na str. 51—52.

⁷ O obou základních typech německých universit v 17. století katolickém i protestantském pojednal z hlediska frekvence — tedy zastoupení jednotlivých oborů nebo fakult — ve své základní práci Fr. Eulenburg (*Die Frequenz der deutschen Universitäten von ihrer Gründung bis zur Gegenwart*. Abhandlungen der könig. sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften 53. Bd., Philolog.-histor. Klasse Bd. 24, Nr. 11., Leipzig 1906, str. 200 a n.).

⁸ K tomu viz souhrnnou tabulku otištěnou v příloze na str.

⁹ Podrobněji se otázkami frekvence studentů a jejího významu pro charakter university zabýváme v statí, jež bude otištěna v některém z příštích svazků HUCP.

vá ve 4796 zapsaných právníků sledovaného období, obsadí Čechy 38 %, Chebsko 1,45 %, Kladsko 2,21 % a Morava 7,02 %. V číslech podává frekvence domácích studentů následující obraz:

Léta	Čechy	Cheb	Kladsko	Čechy celkem	Morava	Čechy a Morava
1637–1640	16	—	2	18	3	21
1641–1650	45	4	4	53	3	56
1651–1660	176	4	9	189	36	225
1661–1670	193	5	8	206	33	239
1671–1680	247	11	16	274	62	336
1681–1690	499	25	37	561	86	647
1691–1700	424	14	22	460	79	539
1701–1704	232	7	8	247	35	282
1638–1704	1832	70	106	2008	337	2345

Vcelku dodaly české země právnícké fakultě 48,9 % imatrikulovaných studentů. Podíl Čech vzrůstal po třicetileté válce s drobnými pausami skoro pravidelně a vrcholu dostoupil v osmdesátých letech. Je však přímo s podivem, jak v celkovém ročním přírůstku všech studentů uržela nejdůležitější země české koruny stále stejné procentuální zastoupení bez větších výkyvů. Vzrůst účasti zahraničních imatrikulací byl provázen i zvýšením imatrikulací domácích.

Vůči ekonomicky silným Čechám poskytujícím právníckému živlu široké uplatnění v zeměpanské, stavovské i městské správě se jevil podíl Moravy zcela mizivý. Zatímco regionální původ českých studentů lze rovnoměrně rozložit do všech oblastí české země, zastupovali Moravany vedle drobné rytířské šlechty patricijští synkové jihomoravských měst. Budeme mít ještě příležitost poukázat na tuto malou účast Moravy, již zatím nedovedeme vysvětlit, ve srovnání s početným zastoupením slezských studentů.

Sociální strukturu univerzitního dorostu českých zemí můžeme nejlépe pozorovat mezi studenty pocházejícími z Čech. Do konce osmdesátých let převládá silná účast šlechtické feudální společnosti, vyplňující mezi imatrikulovanými v některých letech dokonce 50 %. Drobná šlechta rytířská a potomci nobilitovaného měšťanstva jsou hlavními representanty šlechtických juristů mezi něž v nepravidelných cyklech vznikali i příslušníci panstva. Vezmeme-li v úvahu malou početnost a nevelkou rozlohu Kladska překvapí nás podíl jeho studentů. Dost početně byla mezi nimi zastoupena šlechta, zatímco v plynulém, ale menším proudu studentů chebských převažovali synové místního patriciátu.

Vedle studentů domácích, tj. českých a moravských, tvořili nejpočetnější skupinu ve studentstvu pražské právnícké fakulty vždy Slezané,

jichž tu během 17. století absolvovalo téměř plných 700.¹⁰ To znamená, že se na celkovém množství zapisovaných juristů podíleli 15 %, tedy takovou částí, jaké ani zdaleka nedosáhly oblasti jiné. Pražská právnická fakulta (a zčásti možná i některé fakulty další) plnila po celé 17. století pro Slezsko funkci „university mateřské“. Zastoupení Slezska bylo přirozeným důsledkem vývoje v 16. století i odrazem situace, jak se vytvořila v období pobělohorském. Již v druhé polovině 16. století a na počátku 17. byli totiž Slezané jednou z nejsilnějších regionálních skupin zastoupených na pražské jezuitské akademii.¹¹ Tyto starší tendence pak ještě zesílily, když se Slezsko roku 1623 stalo součástí nově zřízené samostatné české provincie jezuitského řádu. Odtud se až do zřízení vratislavské university roku 1702 (s právnickou fakultou od roku 1711) přirozenými centry vyššího studia Slezanů staly Praha a Olomouc. Pražská právnická fakulta pak pochopitelně přitahovala i slezské absolventy olomoucké filosofie. Za jedinou nebo snad hlavní příčinu plynulé a silné vlny slezských juristů v karolinských škamnech však asi nelze považovat ani tradiční zaměření pražské jezuitské koleje na Slezsko, ani vytvoření české řádové provincie. Tyto příčiny bude nutno hledat jinde. Vždyť na příkladu Moravy je jasné vidět, že vytvoření české řádové provincie nemělo větší vliv na zvýšení počtu moravských juristů v Praze, jejichž množství nedosáhlo ani poloviny celkového podílu Slezanů. Fakt, že pražská universita, alespoň pokud jde o studium práv, byla pro Slezany, nikoliv však už pro Moravu, universitou mateřskou, jen podtrhuje význam pražské university. Zároveň ovšem na druhé straně srovnání sféry vlivu pražské právnické fakulty a hlavně jeho intensity na Moravě a ve Slezsku ukazuje, že Morava ani zdaleka nebyla tak silně přitahována Prahou jako Slezsko. A bylo-li možno odlišnou kulturní orientaci Moravy v období předbělohorském vysvětlovat příčinami náboženskými a od sklonku 18. století důvody politickými, nasvědčuje zjištění podobné situace pro stol. 17., že jde o zcela odlišnou kulturní sféru a že faktory, jež byly hlavním činitelem při jejím vytváření, bude nutno hledat hlouběji.

¹⁰ O plynulém přílivu Slezanů do Prahy svědčí nejlépe tato tabulka:

Studenti	1638— —1640	1641— —1650	1651— —1660	1661— —1670	1671— —1680	1681— —1690	1691— —1700	1701— —1704	1638— —1704
Neurození	4	15	54	85	59	166	89	52	524
Šlechta	1	2	22	14	19	55	45	12	170
Celkem	5	17	76	99	78	221	134	64	694

¹¹ Viz M. Truc, Národnostní charakter jezuitské akademie pražské, AUC 1958, Phil. et Hist. II, Vojtíškův Sborník, str. 57 a n.

Máme-li na tomto místě říci alespoň něco bližšího o složení slezských studentů, je nutno zejména poukázat na vysoké procento příslušníků feudalit. 170 synků slezské šlechty totiž představuje téměř celou čtvrtinu (24,4 %) slezských juristů, což je jistě podíl značný. Ostatní studentstvo pak v podstatě vytvářeli měšťané z velkých slezských měst, neboť obyvatelstvo vesnické bylo zastoupeno jen zlomkem procenta. Pokud jde o původ regionální, byla v tomto období zcela jasná převaha na straně hospodářsky vyspělejšího Dolního Slezska, zatímco z knížectví hornoslezských přicházelo posluchačů daleko méně. Vždyť Opava dodala jenom 19 posluchačů, Ratiboř a Těšín po 15, Opolí 12, Krnov a Horní Hlohov 10, Grodkov už jen 8 a místa jako Bytom, Pačkov, Otmuchov a Frýdek po 3—4 studentech, většina míst ostatních je obvykle zastoupena jenom 1—2 posluchači. Z dolnoslezských měst stojí v čele Nisa, odkud přišlo 90 studentů, dále Hlohov se 72 a Vratislav se 40 posluchači. Kolem 20 imatrikulovaných bylo ze Svídnice, Javoru a Hiršperku, přibližně 10 posluchačů dodala Boleslav, Kamenec, Frankenštejn a pak následuje řada míst s několika či 1—2 imatrikulovanými. Počtem lokalit byla poměrně nejvíce zastoupena území přiléhající k hranicím Čech, především knížectví niské, minsterberské a svídnické a dále pak Lehnicko a Vratislavsko. Je pochopitelné, že za tohoto stavu byla většina Slezanů neslovanského původu a že jenom z Horního Slezska lze počítat se silnějším zastoupením (bližší určení je těžké) slovanského etnického živlu.

Byl-li překvapující mimořádný podíl Slezanů mezi pražskými posluchači práv, není tomu jinak byt z důvodu opačného u donedávna ještě rovněž korunní země, u Lužice¹². Studentů s označením „Lusatius“ bylo totiž během 17. století imatrikulováno jenom 24, z čehož $\frac{3}{4}$ připadají na léta 1681—1704 a polovina celkového počtu dokonce jen na desetiletí vrcholné frekvence let 1681—1690. Tento nepatrný zlomek pražských studentů pocházel z Horní Lužice a s největší pravděpodobností náležel slovanské složce obyvatelstva. Pravidelně přicházeli do Prahy toliko studenti z Kulova (Witichenau), kteří dávají plnou třetinu všech Lužičanů; jinak stojí za zmínku jen Budyšín se 3 a Ostrovec se 4 imatrikulovanými.¹³

Oblastí slezskou a Lužicí se již dostáváme k studijní účasti zahraničních posluchačů na pražské fakultě. Jestliže Slezsko svým státoprávním svazkem s českou korunou, přirozeným a tradičním studijním spádem do Čech

¹² Logicky by frekvence Lužičanů měla být zařazena níže v souvislosti s ostatními zeměmi severního Německa. Domníváme se však, že spojení Lužice s Českou korunou nemohlo od r. 1635 (alespoň u katolíků) zcela vymizet a z tohoto důvodu probíráme lužické studenty už na tomto místě.

¹³ Je pravděpodobné, že tato situace neodpovídá zastoupení Lužičanů na filosofické fakultě a v arcibiskupském semináři. Na jezuitské akademii studovalo totiž zejména těsně před stavovským povstáním tolik Lužičanů, že patřili k hojně zastoupeným národnostním skupinám (viz M. Truc, *Národnostní charakter*, str. 66).

a poměrně silnou sítí jezuitských kolejí a residencí představuje v tomto směru ještě určitý mezistupeň, a do jisté míry podobně i Lužice, můžeme mezi zahraničními studenty oprávněji zahrnout juristy z ostatních zemí habsburského soustátí, především ze zemí alpských. Vyspělá školská síť alpských zemí s vídeňskou universitou v čele poskytovala domácímu právníckému dorostu dostatek studijních možností, aby nemusil ve větší míře navštěvovat cizí university. Můžeme proto s určitostí tvrdit, že pokud přicházeli studenti z alpských zemí na pražskou fakultu, činili tak ze stejných důvodů, pro něž navštěvovaly Prahu četné skupiny studentů z ostatních evropských zemí. Byla to již výše naznačená dobrá úroveň pražského studia, mezi protireformačně orientovanými universitami jistě výjimečná, která činila fakultu tak přitažlivou pro zahraniční studenty.¹⁴

Vedle tohoto hlavního důvodu nesmíme opominout ani speciální podmínky politické a společenské přeměny českého státu, ochuzeného pobělohorskými událostmi o intelektuální vrstvu. Pověsti o možnostech uplatnění v české zemi byly rozšířeny po celé katolické Evropě ještě hluboko po míru vestfálském, a cizí studenti snad přicházeli do Prahy i s úmyslem úspěšné kariéry. Mnozí z nich jí zde opravdu dosáhli a samo složení profesorského sboru, doplňovaného v této době skoro výhradně cizinci bylo dokonalou vějičkou pro mladší generace jejich krajanů okouzlených i pověstně vysokou ekonomickou úrovní Čech.¹⁵

Nezdá se ovšem, že by právě tento poslední důvod byl zvlášť výrazný pro studijní proud z alpských zemí, jejichž podíl v celkovém složení pražského posluchačstva představuje 6,09 %. V letech 1638—1704 zde studovalo 292 studentů z Horních i Dolních Rakous, Štýrska, Tyrol, Korutan, Solnohradska i Krajiny. Převážná většina z nich pocházela přitom z obou zemí rakouských, odkud přišlo do Prahy 161 posluchačů. Primát drží ovšem vlastní Vídeň s 87 posluchači, pak následuje Linec s 24 studenty, zatímco regionální původ ostatních je rozstříknut po celé oblasti zvláště Horních Rakous.¹⁶ Sledujeme-li početní sílu studentstva alpských zemí, následují jako další Tyroly, jež s Tridentskem dodaly na pražskou fakultu 71 posluchačů. Z jednotlivých míst uveďme Trident s 15, Bolzano s 9 a Innsbruck s 6 osobami. Není bez zajímavosti, že teprve za těmito zeměmi s vlastními právníckými fakultami (Vídeň, od r. 1672 Innsbruck) násle-

¹⁴ Působily tu ovšem i legendami dokládané dohady o vysoké úrovni pražského právníckého studia v období před husitskými válkami. O legendě Bartolova působení v Čechách a o jeho údajném spojení s pražskou právníckou fakultou viz V. Vaněček, *La leggenda di Bartolo in Boemia, Bartolo da Sasso ferrato, Studi e documenti per il VI centenario I*, 1961.

¹⁵ O národnostní rozvrstvení profesorů právnícké fakulty se pokusil Kloubouch, l. c., str. 60.

¹⁶ Přesné místo původu známe toliko u dalších 29 studentů; zbylých 21 studentů je označeno pouze termínem „Austriacus“. Jde vesměs o příslušníky drobné šlechty (19).

	1938— —1940	1641— —1650	1651— —1660	1661— —1770	1671— —1680	1681— —1690	1691— —1700	1701— —1704	1638— —1704
Rakousy	2	—	9	8	23	47	57	15	161
Tyroly	1	1	8	4	14	25	15	3	71
Štýrsko	—	—	—	2	2	9	8	—	21
Korutany	1	—	1	—	1	1	10	—	14
Krajina	—	—	—	—	1	7	5	5	18
Solnohrad	—	—	1	2	—	2	2	1	7
Celkem	4	1	18	16	41	91	97	24	292

dují další. Ze Štýrska nalézáme mezi imatrikulovanými 21 studentů, z toho 15 ze Štýrského Hradce, a Korutany poskytly 14, z nichž 6 pocházelo z Celovce. Z 18 studentů z Krajiny jich polovina přišla z Lublaně a také 7členná skupina ze Solnohradska měla ve svém středu 5 příchozích z hlavního města solnohradského duchovního státečku.

Již nadpoloviční podíl velkých měst v studijním proudu do Čech dává tušit, jaký byl sociální původ většiny tohoto studentstva. Nejprednější skupinu tvoří vrstvy nobilitované a šlechta, jež dohromady dávají 55 % všech juristů z alpských zemí. Převahu studentů šlechtického původu nevykazuje pouze Tyrolsko a Solnohradsko, kde proniká silnější účast ostatních vrstev městské společnosti.¹⁷ Vcelku lze říci, že ve velké většině přicházeli z alpských zemí příslušníci druhé generace byrokratické šlechty soustředěné v hlavních městech jednotlivých zemí a zemiček.

Rovněž je pozoruhodné, že většina právníků z alpských zemí naplňovala síně pražského Karolina teprve v poslední čtvrtině století. Do roku 1670 navštívilo z celé oblasti Prahu 39 posluchačů, naproti tomu do r. 1654 jich zde nacházíme pouze 5. Kulminaci přílivu alpských studentů na sklonku století dokládá zvláště přesvědčivě příklad Vídně. Z celkového počtu 87 studentů se jich do r. 1675 dalo na pražskou fakultu zapsat pouze 13; od té doby počet nezvykle roste a roku 1694 je v matrice dokonce 10 vídeňských. Je zajímavé, že v porovnání s přílivem cizinců z ostatních evropských oblastí, jenž kulminuje spíše v osmdesátých letech a na přelomu 17. a 18. století podstatně klesá, drží se proud klíčové části právníků z habsburských zemí ve značné výši (s výjimkou Tyrolska, kde se snad teprve nyní prosazuje právnícká fakulta v Innsbrucku). Působila tu bezpochyby již větší společná závislost na politické linii habsburského státu, která vyrovnávala dosavadní odlišnost Čech a habsburských zemí, alespoň ve školské oblasti. Byla to však také stále znatelnější germanisace práv-

¹⁷ Uvedme poměr šlechtických studentů k ostatním: Rakousy 97:64, Štýrsko 13:8 Korutany 9:5, Krajina 10:8; naproti tomu Tyrolsko 33:38, studenti ze Solnohradska nevykazují ve svém středu žádného šlechtice.

nického stavu v Čechách a silný podíl Němců z pohraničních oblastí mezi domácím studentstvem, což činilo právníkům z alpských zemí pobyt v Praze stále přitažlivější.

Bylo-li poměrně snadné postihnout pražské juristy pocházející z vedlejších korunních zemí i z rodových držav habsburských, je pochopitelně úkolem náročnějším zjistit regionální původ ostatních studentů, zejména ze zbývajících německé jazykové oblasti. Imatrikulovaní totiž udávali svůj původ různým způsobem. Nejčastěji ohlašovali jméno místa svého původu a politický celek, k němuž toto místo náleželo (např. Heiligenstadinsis, Elchsfeldiacus), někdy název města doplněný udáním diecese (Dasselburgensis ex dioecesi Paderbornensi) či názvem kraje nebo oblasti. Tento název však mohl vyjadřovat také nějaký politicky ještě výše a šíře chápaný celek — např. Dingelstadiensis (v Eichsfeldu), Moguntinensis — nebo třeba již politicky neexistující jednotku nebo jazykovou oblast (Boius, Sivevus). U mnohých studentů jedno či druhé označení schází; v takových případech jsme postupovali analogicky. Mnohdy pak nelze poznat, měl-li zapisovaný na mysli toliko město či oblast nebo státní celek podle místa nazývaný (Coloniensis, Bambergensis atd.). Konečně je třeba poukázat na nedůslednost, s níž jednotliví studenti pocházející z jednoho místa svůj původ udávali. Tak např. hildesheimští byli zapisováni buď pouze názvem města eventuálně knížectví, nebo bylo toto označení ještě doplněno. A v takovém případě byli tito studenti označováni jednak jako Sasové, jednak jako Brunšvičané. Podobných příkladů by bylo lze uvést více. Tyto okolnosti činí poznání místa původu u tak velkého množství jedinců mimořádně obtížné.

A podobně obtížné je i spojit pestrou a navíc i proměnlivou mosaiku německých států a státečků, jak po míru vestfálském existovaly a k jejichž teritoriálně chápané „národnosti“ se imatrikulovaní hlásili, v celistvý, přehledný obraz. Je nasnadě, že jsme se zásadně nemohli držet ani rozdělení církevního, ani jazykového a ani mimořádně proměnlivého rozdělení politického. Naše rozdělení Německa do několika celků je proto ryze pracovní, nedrží se žádného z výše uvedených principů a v podstatě vyrůstá z jediného požadavku: učinit množství německých juristů v Praze přehledné. Jednotlivé oblasti, jež jsme tak uměle vytvořili, tedy do jisté míry odpovídají intenzitě působení pražské právnické fakulty na jednotlivá německá území.

První takovou oblastí charakterizovanou mimořádně slabým vlivem Prahy jsou části Německa položené severně od Čech. Jde takřka výlučně o oblast nekatolickou, odkud do Prahy studenti docházeli jen sporadicky. Zahrnuli jsme sem totiž Prusy, Braniborsko, Holštýnsko, Hildesheim s Brunšvicem a Hannoverem, dále Erfurt a Elchsfeld, který je jedinou

oblastí katolickou a jenž se na celkovém počtu 116 studentů z těchto území podílí plnými 40 %. Z připojené tabulky je zřejmé, že jedině pro Eichsfeldské bylo v 17. století studium v Praze pravidlem.

Země	1638— —1640	1651— —1660	1661— —1670	1671— —1680	1681— —1690	1691— —1700	1701— —1704	1638— —1704	Z toho šlech- ta
Prusy	—	4	—	1	4	4	1	14	2
Braniborsko a Holštýnsko	1	—	—	3	3	2	—	9	2
Hildesheim, Brunšvicko a Hannover	—	1	4	7	2	3	—	17	1
Sasko	—	3	1	—	4	5	—	13	3
Erfurt	—	3	3	—	6	3	2	17	5
Eichsfeld	—	4	2	7	14	17	2	46	—
Celkem	1	15	10	18	33	34	5	116	13

U Prusů nelze z valné části určit bližší původ, ale že nejde jen o katolickou část země, vyplývá z toho, že Královec je zastoupen celkem třikrát. Z Braniborska bylo celkem 6 imatrikulovaných, z toho po dvou studentech z Kolína a z Hamburku, vlastní Holštýnsko přichází jednou. Poměrně často se objevují hildesheimští, jichž bylo 11, z Brunšvicka bylo celkem 5 studentů (z toho 2 z Helmstedtu) a 1 z Hannoveru. Velmi málo (jen 13) shledáváme i Sasů, z nichž byli 4 z Magdeburku a 3 z Halberstadtu, ostatní místa mají po jediném imatrikulovaném. Častěji bývali zapisováni Erfurtané, kteří s jedním Durynkem dosáhli počtu 16. Z uvedeného vyplývá, že studenti z těchto oblastí se v Praze s výjimkou Hildesheimu a Erfurtu objevovali velmi vzácně, a usilovat o jejich bližší charakteristiku by bylo zbytečné. Je příznačné, že mezi nimi bylo jen velmi málo šlechty; celkem se tu objevuje jen 13 urozených, z toho 5 Erfurtanů.

Více pozornosti zasluhuje toliko Eichsfeld. Z tohoto rozlohou malého knížectví, jež bylo součástí mohučského arcibiskupství, zapsalo se v Praze 46 studentů. Toto číslo lze považovat za důkaz úspěchu heiligenstadtské jezuitské koleje, již se od r. 1581 podařilo navrátit katolicismu území silně zasažené reformační vlnou. Množství Eichsfeldských i fakt, že se v Praze objevují během celého období, přestože většina jich byla imatrikulována v letech 1681—1700, nasvědčuje tomu, že v druhé polovině 17. století se tu stalo tradicí studovat práva v Praze, a stálo by za zjištění, v jakém počtu byli Eichsfeldští zastoupeni na ostatních pražských fakultách, i konkrétní příčiny, které jejich příliv ovlivňovaly. Největší množství eichsfeldských studentů nepřišlo ze sídla jezuitské koleje, nýbrž z Duderstadtu (16) a na Heiligenstadt připadá jen 11 imatrikulovaných. Ostatní místa měla zpravidla po jediném studentu, jen Dingelstadt a Kirchwobis po 3.

Bez důležitosti není ani to, že mezi eichsfeldskými juristy nebyl ani jediný šlechtic.

Eichsfeldské studenty můžeme považovat za jakýsi předvoj jiného, v Praze mimořádně silně zastoupeného celku — Vestfálců, kteří patří k nejpočetnějším skupinám pražských zahraničních juristů vůbec, neboť za období 1651—1704 jejich počet přestoupil 300. Termín „Vestphalus“ byl ovšem chápán značně široce a užívali jej jak příchozí z některých území porýnských (např. Kolína a Düsseldorfu), tak studenti z paderbornského Warburgu i rodáci z Osnabrücku. Pro náš účel jsme pod pojem Vestfálka zahrnuli — v souladu s většinou zapsaných studentů — imatrikulované z Münsteru, ze „Sauerlandu“ a dále z Paderbornu a Osnabrücku, což dává celkově takovýto obraz:

Místo	1651— —1660	1661— —1670	1671— —1680	1681— —1690	1691— —1700	1701— —1704	1651— —1704	Z toho šlechta
Münster	8	15	21	14	27	2	87	10
Münsterland a Sauerland	2	4	6	20	22	3	57	6
Paderborn	5	5	10	24	23	6	73	9
Osnabrück	—	1	7	7	3	—	18	2
Vestphali“	1	5	18	16	26	2	68	10
Celkem	16	30	62	81	101	13	303	37

Je zřejmé, že pražská fakulta měla v těchto územích velmi dobrý zvuk, neboť během prvních třiceti let se počet Vestfálců imatrikulovaných v jednotlivých desetiletích pravidelně zdvojnásoboval a vrcholil pak až na samém konci století. I když víme, že Vestfálci do Čech v tomto období přicházeli velmi hojně a nejenom na studie¹⁸ (a studovat už v období předbělohorském), je přece více nežli 300 imatrikulovaných až nápadně vysoké množství. Nejvýraznější tu je podíl Münsteru, jenž činil v průměru téměř 29 % vestfálských posluchačů a který je dlužno přičíst především pro prvních 30 let rekatolizačnímu úsilí biskupa Kryštofa Bernarda a dále pak působení münsterské jezuitské koleje.¹⁹ Ta jistě ovlivnila i příchod

¹⁸ Na pronikání Vestfálců (a Bavorů — viz níže str. 67) do českých klášterů upozornil E. Winter, *Tisíc let duchovního zápasu*, Praha 1940, str. 185. — Toto spojení Čech s Vestfálskem by zasloužilo podrobnějšího zpracování a zejména zjištění, zda Vestfálci přicházeli do Prahy před nebo až po absolvování filosofie. Je totiž nápadné, že tu jde rovněž o zesílení tendence období předbělohorského. (Viz Truc, *Národnostní charakter*, str. 59 a 66.)

¹⁹ Jsme si ovšem vědomi, že termín „Monasteriensis“ bez bližšího určení se nemusí vztahovat — bylo to už výše řečeno — jenom na město a může mít obsah širší. To se v tomto případě tedy týká i Paderbornu a Osnabrücku. Pro mimořádně vysoký počet jsme studenty uvedené jenom označením Münsteru zařadili zvlášť.

studentů z ostatních míst Vestfálska, kde je zřejmá převaha Münsterska (38 imatrikulovaných) nad „Sauerlandem“ (19). V obou oblastech jde většinou o města reprezentovaná v Praze 1—3 juristy. Vyšší počet lze zaznamenat jenom pro Arnsberg — 5 imatrikulovaných, Essen a Warendorf se 4 zapsanými a konečně pro Recklinghausen, odkud jenom v letech 1670—1696 přišlo 11 studentů. Množství studujících přicházelo i z biskupství paderbornského. Významným činitelem tu bezpochyby byla paderbornská dvoufakultní jezuitská universita, která právě v 2. polovině 17. století prožívala, alespoň pokud jde o frekvenci, dobu svého vrcholného rozkvětu. Z diecése v období 1651—1704 v Praze studovalo celkem 73 právníků, z čehož na jednotlivá místa v biskupství připadlo 43 imatrikulovaných. Zbytek (34) má v matrice uvedeno jenom „Paderbornensis“ a z valné části snad náležel přímo městu. Mezi paderbornskými juristy měli zcela zvláštní místo pravidelně se objevující studenti z Warburgu, kteří se podíleli plnou čtvrtinou (19) na celkovém množství. Jiná místa měla maximálně 3—4 posluchače (Salzkotten, Nieheim a blízký Herfort) nebo ještě méně. Komplikované náboženské poměry ovlivnily příchod studujících z Osnabrücku. Zánik jezuitské akademie založené už r. 1632 a to, že se tu teprve r. 1656 podařilo jezuitům obnovit alespoň gymnasium, odráží se ve skutečnosti, že první studenti odtud přišli teprve r. 1670 a že jich do r. 1704 bylo všeho všudy 18. Konečně třeba podotknout, že poslední položka výše podané tabulky soustřeďuje jednak studenty s pouhým označením Vestphalus, jednak ty, u nichž se nám až dosud nepodařilo místo původu identifikovat. Podíl šlechtických synů mezi vestfálskými studenty činil zhruba 10 %, což se nevymyká z kvoty pro Německo obvyklé. Můžeme říci, že v této oblasti byla intensita vlivu pražské fakulty přímo mohutná.

Velmi nepravidelně a nerovnoměrně bylo na pražské právnické fakultě zastoupeno Porýní, což bylo způsobeno speciálními náboženskými poměry této oblasti. Nejvýraznější měrou tu přispěl Kolín, odkud pocházelo celkem 49 studentů, kteří se do Prahy nahrnuli v období vrcholné frekvence fakulty. Na léta 1671—1700 jich totiž z celkového počtu připadá 42, z toho pak polovina na poslední desetiletí 17. věku. Ve většině případů se objevující lakonické „Coloniensis“ nedovoluje říci nic bližšího o jejich původu. Jenom u 10 imatrikulovaných je jmenováno jiné místo původu (dvakrát Bonn) nebo výslovně uvedeno, že jde o posluchače z kolínské diecése. Pozoruhodné a pro Německo mimořádně vysoké bylo procento šlechty mezi kolínskými juristy, neboť dosahovalo 30 %. K tomu, abychom poznali opravdu přitažlivost právnického studia v Praze — nelze zapomínat na existenci právnické fakulty kolínského vysokého učení — bylo by ovšem třeba sledovat, do které míry se studenti z Kolína zapisovali také na ostatních fakultách. Ve velmi podobné situaci jako v případě právě uváděném

jsme i u Mohuče. Ze 40 posluchačů tu také jen u malé části známe přesně místo původu v diecési; pouhé označení „Moguntinus“ nebo „Mogonus“ má 33 studentů. Maximum imatrikulovaných (34) rovněž připadá na léta vrcholné návštěvnosti 1681—1700. Na rozdíl od Kolína však mezi mohučskými bylo podstatně méně šlechty (jen 5 zapsaných). Světské fakulty mohučské university byly v 17. století ve stínu filosofie a teologie, jež už od 16. století drželi jesuité, a na samém počátku 18. století bylo třeba vydatné finanční injekce, aby nepřišly o všechny studenty. Z tohoto hlediska působila pražská fakulta jistě velmi silně. Na nižší počet studentů z Trevíru (bylo jich celkem 17) asi působilo i to, že jde o území nábožensky silně smíšené. Studenti odtud přicházeli jednotlivě, největší množství (9) jich přišlo v letech 1691—1700. Z Koblence bylo imatrikulováno 6 studentů, Trevír sám přispěl 4 a Limburk na druhém břehu Rýna 3 zapsanými, ostatní místa byla zastoupena jednotlivci. Šlechtici přišli z Trevíru jen 4.

Z nejsevernější části Porýní v Praze studovalo v letech 1669—1694 celkem 9 studentů z vévodství klevského. Většinou šlo o šlechtice, z nichž 3 byli xantenští. Podobný stav lze vidět i u sousedního vévodství julišského, kde z 8 imatrikulovaných bylo 5 šlechticů. Rovněž Berg měl v Praze jenom 9 studujících; Düsseldorf byl zastoupen 4, z ostatních byli opět 3 urození. Celkem tedy v Praze z porýnské oblasti studovalo 136 juristů, mezi nimi asi 28 % šlechticů. Většina těchto studentů byla imatrikulována během posledních dvou desetiletí, v období předchozím naopak přicházeli jen velmi zřídka. Vezme-li se v úvahu poměrně hustá síť universit v této oblasti i blízkost románského prostředí, jež německé katolíky jistě vábilo, lze konstatovat, že Porýní bylo mezi cizími juristy v Praze zastoupeno poměrně velmi slušným počtem studentů.

Značné pozornosti se pražské studium těšilo v dnešní oblasti bavorské, která se nám ovšem při pohledu do 17. století rozpadá na několik samostatných útvarů. Mimo studenty z vlastních Bavor byl zvlášť živý studijní styk Prahy se sousední Horní Falcí, v té době již stálou součástí bavorského vévodství, i s celým přilehlým územím Frankonie, složeným ze shluku nejrozmanitějších suverénit. Bavorští studenti se vydávali na přednášky pražských profesorů poměrně brzy. Nalézáme je zde již před vzestupem pražské fakulty, avšak teprve v osmdesátých letech 17. století lze pozorovat vzrůst jejich počtu. Ten vcelku nikdy nepřesahoval průměr a z uvedené tabulky vysvítá, že se mnichovské universitě podařilo připoutat domácí právníky více než jinde. Silnější byl zato od počátku příliv studentstva ze staré Horní Falce (Palatinátu), odkud studenti přicházeli již před uníí; zdá se nám to pochopitelné, uvážíme-li, že šlo o území mající již polohou předpoklady k navázání těsnějších styků s pražskou fakultou. Hlubším důvodem k tomu mohla být i slabá školská síť Palatinátu a vnitř-

ní napětí bavorsko-falcké. Jisté je však, že od té doby počet studentů neustále stoupal a na přelomu 17. a 18. století se falcká oblast mohla vykázat 120 studenty. V přílivu studentstva z Falce nedošlo k poklesu ani v devadesátých letech, jak se to projevilo ve většině zahraničních spojů pražské university. Naopak pozorujeme, podobně jako ve stycích s rakouskými zeměmi silné zvýšení, jež se zintenzivňuje ještě na počátku 18. století. Za pouhá 4 léta (1701—04) byl z Palatinátu zapsán stejný počet studentů jako za celé poslední desetiletí 17. století. Zintenzivnění proudu studentů z Horní Falce souviselo nepochybně s růstem počtu domácích studentů z pohraničních německých oblastí. Tento jev lze totiž od této doby pozorovat skoro na všech pražských fakultách zároveň s germanizací univerzitních kruhů, jak k ní byly vytvořeny předpoklady zvýšeným pronikáním němčiny.

	1638— —1640	1641— —1650	1651— —1660	1661— —1670	1671— —1680	1681— —1690	1691— —1700	1701— —1704	1638— —1704
Bavorsko	—	1	1	4	8	19	6	2	41
Palatinát	1	—	6	6	17	24	33	33	120
Bambersk	—	—	1	2	8	7	14	9	41
Würzburg	—	—	—	—	2	8	12	4	26
Ostatní Frankonie	—	—	2	2	3	6	15	6	34
Pasov	—	1	1	—	—	—	4	—	6
Celkem	1	2	11	14	38	64	84	54	268

Se silným proudem studentů v Palatinátu nemohly ovšem držet krok oba sousední státy, biskupství würzburské a bamberské. Ani jejich podíl na profilu pražského zahraničního studentstva však nebyl malý. Vysílání studentů z obou zemí do Prahy z domácích jezuitských škol — university ve Würzburgu a koleje v Bamberku — odpovídalo nejen protireformačnímu programu, nýbrž i mentalitě německých duchovních knížat věnujících orientaci v právních otázkách zvýšenou pozornost.

	1651— —1660	1661— —1670	1671— —1680	1681— —1690	1691— —1700	1701— —1704	1651— —1704
Švábsko	3	1	6	7	12	4	33
Bádensko	—	—	2	4	3	—	9
Augšpurk	—	2	1	1	2	—	6
Celkem	3	3	9	12	17	4	48

Při porovnávání účasti se ovšem ukazují výhody bližšího Bamberku, odkud byli studenti do Prahy vysíláni již dříve — celkem tu studovalo 41

lidí, zatímco z Würzburgu jich bylo imatrikulováno pouze 26. Oba celky přitom průběžně zvyšovaly počet studentů. Podobně i ostatní státečky zbytku Frankonie nebránily právníckému dorostu v návštěvě Prahy. I odtud se zvyšoval počet právníků, a je zajímavé, že i z Frankonie odešlo do Prahy za poslední desetiletí více studentů než za všechna léta předchozí.

To, co bylo společné těmto jednotlivým celkům a co dodávalo bavorským spojům do Čech rázu jisté spontánnosti, byla silná roztržštěnost geografického původu většiny studentů. Již studenti z vlastních Bavor pocházeli z nejrozmanitějších měst a městeček wittelsbašské země a vyjma Mnichova, odkud studovali v Praze 4 posluchači, lze vlastně uvést jen Ingolstadt se 2, Straubing se 3 a biskupské Řezno rovněž se 3 studenty. Podobná byla situace v Palatinátu, jehož pražští studenti pocházeli ze 49 různých míst, geograficky rozložených spíše na levé straně Dunaje. Pouze z Amberka docházeli do Prahy juristé pravidelněji; další místo vysílající častěji své rodáky na studia byla malá knížecí enkláva neuburská, vykazující za všechna léta v Praze 7 studentů. Z ostatních míst snad uveďme ještě Neustadt s 4, Weydu s 5 a Regenstauf se 3 posluchači. Situace vypadala tak, jakoby většina studentů z velkých bavorských měst zůstala věrna domácímu školství a do Prahy se vydávali pouze ti, pro něž studium znamenalo nutnou změnu prostředí. Nejasný byl geografický původ studentů z würzburgského a bamberského biskupského státu; v matrice se objevují se stereotypním označením názvu biskupství. Je ovšem nepravděpodobné, že by pocházeli pouze z hlavních měst biskupských státek. To lze říci i o biskupství pasovském, odkud na pražské fakultě studovalo 6 právníků.

Sociální rozvrstvení studentstva bavorské oblasti odpovídalo tendencím společenské struktury ostatních německých států, v nichž právníké povolání zůstávalo vyhrazeno převážně příslušníkům městského stavu, takže mezi studenty nalézáme toliko necelých 12 % šlechty; na rozdíl od rakouských poměrů však mezi nimi bylo více kněží a zvláště řeholníků.

Sečteme-li všechny studenty pražské fakulty z této oblasti dojdeme k slušnému číslu 268 posluchačů, což představuje 5,6 % všeho jejího posluchačstva. Pozoruhodná je i okolnost, že polovina tohoto počtu byla v Praze zapsána v posledních deseti letech 17. století. Tento náhlý vpád bavorského studentstva na pražskou universitu při poměrně husté síti universit v Bavorsku a v blízkých částech Německa nelze vysvětlovat jenom důvody, jež jsme již několikrát opakovali. Bude nutno zjistit, zda příchod na pražskou universitu nebyl částečně útekem z Bavorska, posoudit prosperitu bavorského vysokého školství a pokusit se alespoň odhadnout, kolik bavorských posluchačů se vracelo domů.

Výčet imatrikulovaných studentů z této oblasti by nebyl úplný, kdybychom se nezmínili o 6 právnících z Fuldy, dalšího církevního státečku

středního Německa, přicházejících do Prahy rovněž v letech vyličeného bavorského náporu, tj. na přelomu století. Od Fuldy na západ se již rozkládá nábožensky smíšené území. Katolické menšiny těchto oblastí spatřovaly v habsburském soustátí — politickém centru rigorosního katolicismu, přirozeného ochránce, a proto i pražská universita byla poměrně často vyhledávána. Pražské právnické studium uvítalo z těchto ostrůvků 3 studenty z Frankfurtu a 9 posluchačů z Nassavska, z nichž 3 z Hadamaru. Ze středního Německa se v osmdesátých letech a na počátku devadesátých let objevilo v Praze 6 právníků ze Špýru a koncem devadesátých let tříčlenná skupina z Wormsu.

Dobrý zvuk pražské právnické školy pronikl i do přímého sousedství Bavor a do okruhu švábského. Z tohoto jižního cípu německé říše zachycujeme v Praze především právníky z Bádenska. Z devítičlenné skupiny se 2 objevili již v sedmdesátých letech, 4 v osmdesátých a 3 na počátku devadesátých let. V letech 1688—1692 přibývá dokonce každým rokem jedna bádenská imatrikulace. Geograficky určit tuto skupinu, v níž byl i jeden šlechtic, je obtížné, neboť skoro u všech nacházíme v matrice stručné označení „Marchio Badensis“.

Cestu do Prahy si neodepřeli ani studenti z malých městských celků podél švýcarských hranic a spolu s nimi navštěvovali právnickou fakultu další příslušníci mozaiky miniaturních státeků, vklíněných do úzké prostory mezi Švýcarskem, Bavorskem a Württemberskem. První z nich se v pražských síních objevují již od padesátých let, ale teprve silnější nápor v devadesátých letech se zasloužil o celkový počet 33 imatrikulovaných reprezentujících v Praze tuto oblast. Toto číslo není tak malé, abychom si je dovolili přejít bez povšimnutí. Studenti odtud přicházeli většinou jednotlivě a pouze na konci století pozorujeme několik skupinek. Šlo většinou o místa s jedním studentem, výjimku tvoří Überlingen s 8, Kostnice s 3 a Wangen, rovněž se 3 juristy. Pro tuto oblast Německa není již nezvyklý 20% a vyšší podíl šlechty. Na východě představuje hranici švábské skupiny dnes již bavorský Augšpurk, odkud bylo v Praze 6 studentů v letech 1665—1695.

Švýcarů bylo mezi pražskými studenty celkem 8, z toho 5 navštěvovalo

	1641— —1650	1651— —1660	1661— —1670	1671— —1680	1681— —1690	1691— —1700	1701— —1704	1641— —1704
Alsasko	—	2	2	2	7	9	3	25
Švýcarsko	1	5	—	—	1	8	1	16
Burgundsko	—	—	3	2	2	1	—	8
Lotrinsko	—	—	1	—	4	2	2	9
Celkem	1	7	6	4	14	20	6	58

samostatnou fakultu ještě před uníí. Tito průkopníci zahraničních styků pražské právnické fakulty nebyli všichni Švýcaři v přesném slova smyslu (dva byli „Rheti“ z Feldkirchenu ve Vorarberku, jeden z Rheinfelden), jde však o zajímavou skupinu, jež společně přišla do Prahy. Z ostatních Švýcarů byli 2 z Freiburgu.

Z území Alsaska studovalo na pražské fakultě celkem 25 právníků. I když účast alsaských studujících je od osmdesátých let v Praze stále výraznější, vykazují počáteční léta stav neobyčejně nízký. Většina právníků pocházela z jižních oblastí Alsaska a přímo z okruhu švýcarských hranic. Poměrně vysoký počet 11 právníků vykazuje Porrentruy (Bruntrutum),²⁰ staré sídlo basilejského biskupa, i Delemond, odkud pocházeli 2 studenti. U množství Alsasanů, mezi nimiž byli jen 2 urození, ovšem chybí bližší udání místa původu.

Vévodství lotrinské poskytlo pražské fakultě jen 9 studentů, z nichž většina přišla na fakultu v době její vrcholné frekvence, v osmdesátých letech. Místo původu je i zde většinou zahaleno v tajemství, protože údaje v matrice jsou neúplné, toliko jednou jsou uvedeny Mety. Chceme-li blíže určit společenský původ dovídáme se, že jeden z Lotrinčanů byl šlechtic, původu a mezi nimi opět jeden kněz.

Jeden kněz. Spolu s Lotrinskem tvoří poslední část této oblasti i hrabství burgundské, odkud bylo za léta 1667—1692 zapsáno celkem 8 juristů, z toho bylo imatrikulováno 5 studentů do r. 1675. Všichni byli městského

Do jisté míry podobná politická situace jako v zemích alpských vedla k návštěvě pražské právnické fakulty také studující z habsburských držav nizozemských. Při daleko větší odlehlosti obou zemí je zjištění o 109 v Praze imatrikulovaných studentech překvapující. Ačkoli i oni přicházeli podstatnou většinou v období vrcholné frekvence fakulty, jsou zastoupeni pravidelně po celou druhou polovinu 17. století a procentuálně se jejich počet nesnížil ani v souvislosti s prudkým poklesem frekvence na přelomu obou století.

Plnými 42 % se na celkovém množství studentů ze španělského Nizozemí podíleli Lucemburčané (46 zapsaných), 22 % připadalo na studenty z biskupství lutyšského (tj. 24 imatrikulovaných) a zbytek studujících (39) byli „Belgae“, kteří pocházeli z ostatních částí země. Svůj původ největší část Lucemburčanů naznačovala prostým „Luxenburgensis“, jinak jen 5 studentů uvedlo Bastogne, dva Arlon, Virton a Houffalize. Ostatní místa byla zastoupena jednotlivě. Z Lutychu — města nebo biskupství — bylo 24 imatrikulovaných, belgický Limburk dosáhl 11 zapsaných studen-

²⁰ Nelze ovšem vyloučit, že studenti — Bruntrutani — udávají jako svůj původ pouze příslušnost k basilejské diecési. Musíme mít také na paměti, že celé toto území, jehož studenti stále vystupovali pod přežitými názvy římských kolonií (Rauraci), mělo v 17. století ještě dosti pohyblivé hranice.

tů, Brusel měl 6, Verviers 3, Cáchy 5, ostatní místa vyslala do Prahy 1—2 posluchače. Poměrně silně — právě tato skutečnost nizozemskou oblast sbližuje se zeměmi alpskými i se studentstvem z korunních zemí českých — byla zastoupena feudalita, která tvořila téměř čtvrtinu (23,85 %) všech studentů. Habsburské nizozemské poddané vedla ke studiu práv v Praze kromě stejných poměrů náboženských i naděje, že později naleznou v tomto prostředí obživu, k čemuž vskutku docházelo.

Léta	Lucembursko			Lutych			Belgae			Španěl. Nizozemí		
	neurození	šlechta	celkem	neurození	šlechta	celkem	neurození	šlechta	celkem	neurození	šlechta	celkem
1638—1640	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1
1641—1650	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	1
1651—1660	2	—	2	—	—	—	6	2	8	8	2	10
1661—1670	4	—	4	2	—	2	1	2	3	7	2	9
1671—1680	5	4	9	4	—	4	7	2	9	16	6	22
1681—1690	10	2	12	5	5	10	4	1	5	19	8	27
1691—1700	11	1	12	4	3	7	7	2	9	22	6	28
1701—1704	5	1	6	1	—	1	3	1	4	9	2	11
1638—1704	38	8	46	16	8	24	29	10	39	83	26	109

Tato poměrně vydatná účast příchozích ze Španělského Nizozemí zmírňuje poněkud drtivou převahu studentů z Německé říše a mimoříšských německých oblastí ve struktuře posluchačstva pražské právnické školy. Na to, aby soustředila mezi svými posluchači i studenty z ostatních evropských katolických zemí, kam nedosahoval bezprostřední politický vliv habsburské dynastie, nepostačovala ani její vysoká teoretická úroveň, nebereme-li již v úvahu odlišný a uzavřený vývoj vyspělého universitního školství v oblasti francouzské i italské. Nacházíme-li proto v matrikách fakulty vedle italských studentů z Tyrol v rámci sledovaného období i dalších 19 Italů, je jasné, že jde o studenty, kteří spoléhali na uplatnění v habsburských službách nebo zavítali do Prahy jen náhodně. Většina z nich pocházela ze severní Itálie a pouze menšina z Itálie střední; 3 přišli z Milána, po 2 dodal Řím a Benátky. Můžeme-li věřit udání společenského původu, polovinu z nich tvořili šlechtici.²¹

Velmi skrovný ve srovnání s jinými cizími studenty byl v Praze podíl Poláků. To je jistě u rozlehlé, katolické země ležící v blízkosti Čech překvapující, hlavně bereme-li v úvahu relativně vysoké množství Poláků na

²¹ Nelze ovšem vyloučit, že někteří z těchto Italů, zvl. ti, u nichž nenalézáme přesné určení místa původu, mohli pocházet z italských částí Tyrolska; italské studenty z Tyrol uvádíme pochopitelně v rámci alpských zemí.

jesuitské akademii před Bílou horou.²² Během 17. století jich v Praze studovalo práva jenom 24. Na rozdíl od jiných oblastí měli mezi nimi většinu šlechtici, jichž se zapsalo celkem 13. Polští studenti přicházeli na fakultu v tomto období jenom náhodně a jen tím, že r. 1672 a 1688 byly imatrikulovány 2 větší skupiny (celkem 10 studentů), jejich počet alespoň poněkud stoupl. Náhodnost jejich výskytu v Praze potvrzuje i různorodost jejich původu, a to jak regionálního, tak sociálního.

K územím zastoupeným jenom nepatrným zlomkem procenta mezi pražskými juristy náleží Uhry, ačkoliv i zde bychom očekávali účast vyšší. Studentů z Uher bylo imatrikulováno jenom 7, z toho 4 šlechtici. Ačkoli zapsaní přicházeli většinou ze Slovenska, šlo pravděpodobně o Maďary, mezi nimiž nacházíme jediného Jihoslovana. Tento nepatrný počet posluchačů je zarážející zejména proto, že v Praze studovali i lidé ze zemí daleko vzdálenějších. Z nich lze uvést Irsko, odkud přišli 3 imatrikulovaní, dále uveďme 4 zapsané Skoty a 3 studenty z nekatolické části Nizozemí. Národy románské kromě silně zastoupené oblasti Nizozemí a malého množství Italů reprezentovali v Praze jenom 2 Francouzi a 2 Španělé. Jako kuriozitu lze zaznamenat zápis 1 studenta z Kuronska.

Výsledky našeho zkoumání, máme-li stručně shrnout předchozí zjištění, ukazují závažné skutečnosti, jež zpřesňují a konkretizují nedávno vyslovené názory o úrovni a povaze pražské právnické fakulty. Podrobný rozbor regionálního původu imatrikulovaných studentů podle našeho mínění přesvědčivě dokazuje široký mezinárodní ohlas a tím plně podporuje názor o vysoké teoretické úrovni pražské právnické fakulty, jejichž 44 % posluchačů nebylo domácího — tj. českého nebo moravského původu. A i tehdy, když považujeme Slezany za živel domácí, činí podíl cizích studentů necelých 30 %. V každém případě, ať považujeme za domácí studenty jenom Čechy a Moravany nebo ať k nim přičítáme i Slezany, představuje 44 i 30 % cizinců mimořádně silný vliv fakulty v zahraničních územích.²³

Tato nezvykle velká zahraniční účast ve struktuře posluchačstva pražské právnické fakulty vystupuje především po unii r. 1654. Jestliže do té doby třicetiletá válka s nejasnou situací ve střední Evropě i úroveň teprve nedávno založeného studia širší podíl zahraničního živilu přirozeně vylučovaly, přináší mírová léta nezvyklou konjunkturu a mnozí studenti

²² M. Truc, *Národnostní charakter*, str. 59. — Pokud jde o druhou pol. 17. stol., očekávali bychom vzhledem k poklesu úrovně krakovské university větší účast polských juristů v Praze. Zejména silnější zastoupení nešlechtického živilu. Situace snad souvisí s tím, že objektivní potřeba juristů v Polsku byla nižší nežli v ostatních zemích, hlavně západních.

²³ Tento počet by nepochybně ještě stoupl, neboť lze předpokládat, že mezi 338 studenty neurčeného původu (7,04) byla většina cizinců.

z celého katolického Německa vyhledávají ve stále rostoucím počtu pražské přednáškové síně. Netřeba pochybovat o tom, že hlavním motivem pro první z nich byl přísný katolický charakter habsburského soustátí, v jehož školách našly místo katolické menšiny z těch oblastí, kde se úspěšně šířila reformace. Jakmile však odborná úroveň fakulty stoupala, počali Prahu vyhledávat i studenti z ostatních, výhradně katolických zemí a křivka frekvence zahraničních studentů odtud zajímavě stoupá, aby na sklonku století dostoupila svého vrcholu. Tehdy také vyniká účast studentů ze zemí, kde byl dostatek katolických universit jako z Bavorska a alpských držav. V celkové frekvenci fakulty vedou ze zahraničních posluchačů Vestfálci, kteří představují 6,52 % všech posluchačů fakulty, po nich následují Bavoři s 5,58 %, nechceme-li zvlášť vyzdvihnout habsburské země alpské 6,09 %; katolické Porýní se na frekvenci podílí 2,83 %, posluchači ze severního Německa tvoří 2,41 %, oblast švýcarsko-alsaská 1,20 % a švábská 1,00 %. Naprostá převaha zahraničních studentů pocházela z Rýně a z německé katolické oblasti a z ostatních celků to bylo vlastně jen španělské Nizozemí, podílející se na frekvenci 2,27 %, zatímco účast ostatních katolických zemí a ethnických skupin byla minimální.

Položíme-li si nyní na závěr naší práce otázku, jak dlouho si fakulta udržela tento silný mezinárodní charakter, můžeme jen předběžně naznačit, že jak zřízení právnické fakulty ve Vratislavi r. 1711, tak i silné změny v mocenské konstelaci katolické Evropy v souvislosti s válkami o dědictví španělské a snad i méně výjimečná úroveň pražského studia pro období 1. poloviny 18. století nepochybně omezily dosavadní tradiční příliv cizího studentského živlu ještě dříve, než jej poněkud lokální zaměření osvícenských reforem v polovině 18. století vypudilo z pražské university definitivně.

Země	1638— 1640	1641— 1650	1651— 1660	1661— 1670	1671— 1680	1681— 1690	1691— 1700	1701— 1704	1638— 1704
Čechy a Morava	21	56	225	239	336	647	539	282	2345
Slezsko	5	17	76	99	78	221	134	64	694
Lužice	1	1	1	1	2	12	3	3	24
Alpské země	4	1	18	16	41	91	97	24	292
Sev. Německo	1	—	15	10	18	33	34	5	116
Vestfálsko	—	—	16	30	62	81	101	13	303
Porýní	1	1	4	7	23	32	58	10	136
Bavorsko	1	2	11	14	38	64	84	54	263
Švábsko	—	—	3	3	9	12	17	4	48
Švýc.-Alsasko	—	1	7	6	4	14	20	6	58
Šaň. Nizozemí	1	1	10	9	22	27	28	11	109
Itálie	—	—	1	4	2	7	4	1	19
Polsko	—	1	2	2	5	10	3	1	24
Uhry	—	—	2	1	1	1	2	—	7
Ostatní	—	—	—	5	—	3	5	2	15
Součet	35	81	391	446	641	1255	1149	480	4703
Neurčení									338
Celkem									4796

Ausländischen Studenten an der Prager Rechtsfakultät im 17. Jahrhundert

Karel Kužera - Miroslav Truc

(Zusammenfassung)

Die letzten Arbeiten über die Geschichte der Prager Rechtsfakultät nach der Schlacht auf dem Weissen Berg weisen nicht nur auf das ungewöhnlich hohe fachliche Niveau der Fakultät hin, sondern auch auf die außerordentlich hohe Zahl der Studenten, die über mitteleuropäische Verhältnisse weit hinausgeht. Eine eingehende Analyse der Herkunft der Studenten der Fakultät in den Jahren 1638 bis 1704 auf Grund der Angaben aus den erhalten gebliebenen Fakultätsmatriken präzisiert die bisherigen Kenntnisse. In den angeführten Jahren waren nämlich insgesamt 4.796 Studenten immatrikuliert, von denen nur ein sehr kleiner Teil (140) vor der Union i. J. 1654 studierte. Von dieser Gesamtzahl waren nur 49 % heimischer Herkunft, aus Böhmen und Mähren, während der Rest, also 44 %, Studenten aus anderen Gebieten umfaßte. Auch wenn wir die Schlesier ebenfalls heimische Studenten betrachten, deren Anteil an der Gesamtzahl der in Prag studierenden Juristen 15 % betrug, ist der Prozentsatz der Ausländer — 30 % — noch immer sehr beträchtlich.

Insbesondere die Zeit der Ruhe nach Beendigung des Dreißigjährigen Krieges brachte in diesem Sinne der Fakultät eine Konjunktur, und die Anzahl der immatrikulierten Studenten nahm seither ständig zu, um in den neunziger Jahren des 17. Jahrhunderts ihren Höhepunkt zu erreichen. Das prozentuelle Verhältnis der heimischen und ausländischen Studenten blieb stets ungefähr, gleich, und der erhöhten Anzahl der Inländer entsprach immer ein stärkerer Zustrom von Fremden, die aus allen katholischen Teilen Deutschlands kamen. Zu Beginn waren es vorwiegend Angehörige katholischer Minoritäten in der Nähe starker protestantischer Zentren, aber schon seit den siebziger Jahren stieg auch der Anteil von Studenten aus anderen traditionellen katholischen Gebieten. In der Gesamtanzahl der fremden Studentenschaft waren die Westfalen mit 6,52 % in der angeführten Zeit an erster Stelle. Hierauf folgten Juristen aus den Alpenländern mit 6,09 % und dann die Bayern mit 5,58 %. Aus dem katholischen Rheinland kamen 2,83 % der Studenten an die Prager Fakultät, und der Rest entfiel auf Juristen aus Norddeutschland, dem Elsaß und Schwaben. Die Gründe, derentwegen fremde Studenten die Prager Fakultät besuchten, sind derzeit noch nicht völlig klar. Sie hängen ohne Zweifel mit dem ganzen Gegenreformationskurs des Habsburgischen Staatengebildes zusammen, in dem die deutschen katholischen Studenten eine vorteilhafte Arbeitsgelegenheit fanden. Jedenfalls beweisen aber alle diese Tatsachen die Bedeutung und das Ansehen der Prager Rechtsfakultät, deren sie sich im Rahmen der europäischen Universitäten während der zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts erfreute.